

Bijlage 11 – Toelichting bij deel 1 van het Overzichtsformulier onderzoek en begeleiding dyslexie

1. Wat is de reden van aanmelding?

Formuleer deze kort. Bijvoorbeeld: *Op basis van gegevens uit het basisonderwijs en de resultaten van de signaleringstoetsen is het vermoeden ontstaan dat X dyslectisch is en mogelijk extra begeleiding nodig heeft. Of: Bij X is reeds in het basisonderwijs de diagnose dyslexie gesteld. Er zijn echter onduidelijkheden over de ernst van de dyslexie, over de pedagogisch-didactische behoeften en over de benodigde compenserende faciliteiten en dispensaties.*

2. Wat zijn de klachten en waardoor worden die veroorzaakt? Wat zijn de wensen, wat de verwachtingen?

Welke klachten beschrijven de leerling, de ouders en de school? En waar schrijven zij die aan toe? Wanneer het om een brugklasleerling gaat, zal er informatie van de ouders en de basisschool moeten komen; gaat het om een leerling in een hoger leerjaar, dan kunnen ouders en mentor/zorgcoördinator of interne begeleider geconsulteerd worden (zie bijlage 1, *Vragenlijst leer-geschiedenis lees- en spellingvaardigheid*, bijlage 13, *Intakevragenlijst voor de mentor/zorg-coördinator*, en bijlage 12, *Intakevragenlijst voor de ouders*).

3. Wat is de hulpvraag?

Formuleer hier apart de hulpvragen van de leerling, de ouders en de school. De hulpvragen die hier geformuleerd worden, geven richting aan het verloop van het onderzoek. Deze vragen zullen immers beantwoord moeten worden.

De volgende onderdelen uit de voorgeschiedenis zijn van belang voor de onderkende, verklarende en indicerende diagnose van dyslexie.

4. Relevante gegevens uit de voorgeschiedenis

Ook hier geldt weer, dat niet alle informatie voor alle leerlingen van belang is. Een aantal onderwerpen is niet van belang wanneer de diagnose dyslexie al gesteld is.

a. Spraak-taalontwikkeling

Bij een deel van de dyslectische leerlingen zijn in de voorschoolse periode problemen gesignaleerd in de taalontwikkeling. Ouders zijn hiervoor de eerst aangewezen informanten. Vragen die de zorgspecialist de ouders hierover kan stellen, zijn:

- Heeft hij* woorden verkeerd uitgesproken? Duurde dat lang?
- Had hij moeite met het onthouden van de kleuren, tegengestelde begrippen?
- Heeft hij als kleuter logopedie gehad? Zo ja, waarvoor?

b. Leergeschiedenis lees- en spellingvaardigheid; specifieke problemen tijdens het leren lezen en spellen.

Vat de informatie uit de vragenlijst hier kort samen. Indien die niet voorhanden is, zijn de leerling en de ouders de aangewezen personen om deze gegevens in te vullen.

c. Eerder onderzoek/resultaten

Vermeld hier datum, reden aanvraag, resultaten, conclusies en adviezen van eerder onderzoek. Vermeld indien bekend ook wat er met die adviezen gebeurd is.

* In alle voorkomende gevallen bedoelen we hier natuurlijk zijn/haar, hem/haar of hij/zij.

- d. *Duur, intensiteit en effecten van eerder gegeven hulp*
 Vermeld hier samengevat de totale duur, intensiteit en gebruikte materialen van eerdere hulpverlening. Geef zo expliciet mogelijk de effecten weer en teken aan wanneer er geen effect-gegevens zijn. Deze informatie kan via de vragenlijsten aan ouders, basisschool en voort-gezet onderwijs ingewonnen worden.
- e. *Reeds geboden compenserende faciliteiten en dispensaties en hun effecten*
 Hieronder wordt informatie samengevat uit de *Vragenlijst leergeschiedenis lees- en spelling-vaardigheid* en informatie die de leerling, ouders en school verschaffen.
- f. *Lees- en spellingproblemen / dyslexie komen / komt in de familie voor*
 Geef aan of lees- en/of spellingproblemen in de familie voorkomen. Het gaat hierbij niet alleen om familieleden waarbij dyslexie is vastgesteld.

De volgende onderdelen uit de actuele situatie zijn van belang voor de onderkende en/of indicerende diagnose.

5. Huidig niveau van de technische lees- en spellingvaardigheid
 Vermeld de ruwe en standaardscores van recent afgenomen toetsen voor lees- en spellingvaardigheid. Vermeld naast de kwantitatieve gegevens ook kwalitatieve gegevens. Wanneer deze informatie niet voorhanden is, moet een aantal toetsen afgenomen worden. Er zal, afhankelijk van de leeftijd van de leerling en de problematiek, een keuze gemaakt moeten worden voor toetsen. Mogelijkheden zijn:

- a. *Woordlezen*
- *Eén-minuut-test* (Brus & Voeten 1973)
 - *De Klepel* (Van den Bos e.a. 1994)
 - *Drie-Minuten-Toets* (Verhoeven 1995)

Voor de A-versies van deze toetsen zijn normtabellen gedifferentieerd naar schooltype voor 16-jarigen (Kuijpers e.a. 2003).

- b. *Tekstlezen*
- *AVI-toets* (Visser, Van Laarhoven & Ter Beek 1998)
 - *Winkeldiefstallen* (Kleijnen 1997)
 - *Het Kijkbewijs* (Clemens & Henneman 1986)
 - *Schokkunst*
- c. *Stillezen*
- *Stillestoets Hoe gevaarlijk is een tekenbeet?* (zie bijlage 17)
- d. *Spelling*
- *Dictee Het wonderlijke weer*
 - *PI-dictee* (Geelhoed & Reitsma 1999)
- e. *Tempo*
- *Overschrijftaak*

Helaas zijn er geen normtabellen voor alle klassen voortgezet onderwijs en zijn niet alle toetsen goed genormeerd. De normering van de leestoetsen *Winkeldiefstallen*, *Het Kijkbewijs* en *Schokkunst* is tot stand gekomen op een te kleine en niet landelijk gespreide normgroep. Bij de interpretatie van de scores moet daarmee rekening worden gehouden, onder meer door de uitslagen van de goed genormeerde toetsen zwaarder te laten tellen.

6. Onderwijsbelemmeringen die de leerling ondervindt
Hieronder volgen onderwerpen die van belang zijn voor de indicerende diagnose, uitgesplitst naar de verschillende vakken en vakonderdelen. Vermeld de actuele stand van zaken. Deze kan worden afgeleid uit rapportcijfers, het gesprek met de leerling, de ouders en de mentor of met specifieke docenten. Voor leerlingen die in de brugklas binnenkomen, zijn gegevens over vakken in het voortgezet onderwijs uiteraard nog niet bekend en kan informatie uit de *Vragenlijst leer-geschiedenis lees- en spellingvaardigheid* (bijlage 1) en het gesprek met de leerling en ouders opgenomen worden.
7. Talenten die gefrustreerd worden door een onvoldoende niveau van geletterdheid
Vermeld zo expliciet mogelijk de vakken en buitenschoolse activiteiten waar de leerling goed in is, maar waarbij hij in de uitoefening of in zijn toekomstperspectief gehinderd wordt door de gevolgen van zijn niveau van lezen en spellen. Bijvoorbeeld: *Zeer goed technisch inzicht, maar minimaal vmbo-t, liever havo voor de gewenste vervolgopleiding.*
8. Factoren die de problemen positief of negatief beïnvloeden
Hieronder zijn opnieuw in cursief onderwerpen opgenomen die van belang kunnen zijn voor de indicerende diagnose.
 - a. *Compensatiemogelijkheden van de leerling*
Geef zo expliciet mogelijk aan wat over de verbale capaciteiten (begrijpend lezen, woordenschat, stellen, redeneren) bekend is. Indien er weinig bekend is, zal verder onderzoek hierover duidelijkheid moeten verschaffen.
 - b. *Werkhouding, taakgedrag, inzet en motivatie*
Beschrijf hier wat bekend is over: zelfstandigheid, planmatig werken, motivatie, inzet, aandacht en concentratie, taakgerichtheid, reactie op falen etc. Geef zo expliciet mogelijk aan bij welke vakken en vakonderdelen wat het geval is.
 - c. *Sociaal-emotionele ontwikkeling*
Hierbij gaat het om indrukken die bij betrokkenen bestaan. Op basis van die indrukken kunnen zo nodig vragenlijsten afgenomen worden of kan de GZ-psycholoog besluiten onderzoek te doen.
Negatieve en positieve factoren:
 - *internaliserend probleemgedrag*: stil, teruggetrokken, somber, angstig etc.;
 - *externaliserend probleemgedrag*: agressief, opstandig, uitdagend etc.;
 - *negatief*: contactproblemen, weinig inlevingsvermogen etc.;
 - *positief*: goede contactuele eigenschappen, realistische kijk op slagen en falen, niet angstig etc.

d. *Lichamelijke ontwikkeling / medische problemen*

Negatieve en positieve factoren:

- *negatief*: eventuele problemen met gezichtsvermogen, gehoor, veelvuldig lichamelijke klachten als hoofdpijn, buikpijn;
- *positief*: goede gezondheid, geen storende lichamelijke reacties op problematische situaties.

e. *Gezinssituatie*

Positieve/negatieve factoren: betrokkenheid van ouders, acceptatie van de problemen, mogelijkheid tot hulp etc.

f. *Schoolsituatie*

Positieve/negatieve factoren in de schoolsituatie: pedagogisch klimaat, aanpak en houding docenten, aanwezigheid van faciliteiten etc.

Vat kort de situatie van positieve en negatieve factoren samen. Wees concreet. Het algemene pedagogisch-didactisch klimaat met betrekking tot dyslexie kan positief zijn, maar wanneer de leerling docenten heeft, die weinig vertrouwen hebben in zijn capaciteiten, is dat meer bepalend voor de situatie dan het algemene klimaat. Geef duidelijk aan welke faciliteiten de school wel/niet biedt.

Resultaat Intakefase

9. Probleembeschrijving

Geef een samenvatting van de probleemsituatie op grond van alle tot nu toe ingewonnen informatie. Zowel leerling-, school- als gezinsfactoren komen hierin ter sprake.